

38. Ванданов, Т. Б. Международные морские соглашения по техническим вопросам / Т. Б. Ванданов. – М. : Рекламинформбюро ММФ, 1976. – С.13-14.
39. Иванов, Г. Г. Вказ. твір. – С. 99-100.
40. Иванов, Г. Г. Вказ. твір. – С. 101-107.
41. Короткий, Т. Р. Правовая регламентация охраны морской среды от загрязнения морским транспортом. – С. 271.

Мельниченко Н. О., НУ "ОЮА"

СПІВВІДНОШЕННЯ ПРИНЦИПУ СВІТСЬКОСТІ ОСВІТИ ТА ПРАВА НА ОТРИМАННЯ РЕЛІГІЙНОЇ ОСВІТИ У КОНСТИТУЦІЙНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ КРАЇН-ЧЛЕНІВ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

В статье анализируется принцип светскости образования, его закрепление на конституционном уровне в странах-членах ЕС, а также соотношение этого понятия с правом на религиозное образование.

This article analyzes the principle of secular education, it's support at the constitutional level of EU Member States, as well as the ratio of this concept with the right to religious education.

У теорії права під принципом права розуміють – об'єктивно властиві праву відправні начала, незаперечні вимоги, які пред'являються до учасників суспільних відносин в цілях гармонічного поєднання індивідуальних, групових та суспільних інтересів. Інакше – це своєрідна система координат, в рамках якої розвивається право, та одночасно вектор, який визначає направлення його розвитку [1, С. 240].

Аналізуючи конституційне законодавство про освіту країн ЄС ми можемо виявити загальні принципи побудови та функціонування освіти, які властиві в більшій або меншій мірі усім країнам ЄС. Серед них виділяємо:

- принцип загальної доступності освіти;
- обов'язковості та безоплатності базової освіти;
- принцип нейтральності та світський характер освіти;
- державний нагляд за організацією освіти.

Серед усіх вищеназваних принципів освіти ми розглянемо принцип світськості освіти та його реалізацію у конституційному законодавстві про освіту країн ЄС.

Багато уваги питанню співвідношення понять "світська освіта" та "релігійна освіта" приділяють у своїх роботах російські вчені Понкін І. В. та Купріянов Ф. А.

Метою даної статті є розгляд понять релігійної освіти та світської освіти, їх співвідношення та відображення у конституційному законодавстві країн-членів ЄС.

Світський характер освіти у державних та муніципальних закладах освіти – похідна від принципу світськості держави.

Світська держава – держава, яка з'явилася у результаті відокремлення церкви, яка регулюється на основі громадянських, а не релігійних норм; рішення державних органів не можуть мати релігійне обґрунтування.

Законодавство світської держави може повністю або частково відповідати релігійним нормам; світськість визначається не присутністю протиріч з релігійними установками, а свободою від таких [2].

Світський характер освіти передбачає відсутність всякого впливу від релігій та релігійних об'єднань на функціонування державної та муніципальної системи освіти.

Але поряд з цим сам по собі світський характер освіти не передбачає відмову від викладання релігійної освіти у закладах освіти.

Перш за все визначимо контекст в якому ми будемо розглядати поняття релігійної освіти.

Релігійна освіта – це вивчення людиною основ віровчення відповідно до її віросповідання поряд або у курсі загальноосвітньої програми, визначеної державою. Прикладом вивчення релігійної освіти поряд з загальноосвітніми програмами може бути відвідування недільної школи. Релігійна освіта у курсі загальноосвітньої програми – предмет вивчення у закладах дошкільної, середньої, вищої освіти.

Релігійну освіту треба відокремлювати від теологічної (богословської) освіти – системи навчання спеціалістів в області богослов'я. Основною метою богословської освіти – професійна підготовка служителів релігійних організацій, спеціалістів-богословів, викладачів дисциплін у духовних учбових закладах різного типу та рівня [3].

Натомість курс релігійної освіти передбачає духовний розвиток особистості на основі релігійної моралі.

Пряма заборона на релігійну освіту майже не встановлюється державами-членами Європейського Союзу. Наприклад,

Конституція Португалії у п. 3 ст. 43 наголошує, що державне навчання не може носити релігійний характер [4]. В основному конституції та законодавчі акти про освіту так чи інакше гарантують принцип побудови системи освіти у державі з урахуванням релігійних переконань громадян.

Європейський Союз наполягає на тому, щоб релігійна освіта була факультативна [5]. Тобто політика Європейського Союзу засновується на принципі світськості освіти, але між тим не порушуючи принцип плюралізму та права кожного на освіту, складовою частиною якого є право на релігійну освіту.

Питання реалізації прав громадян на отримання освіти у відповідності до своїх переконань в багатьох країнах Європейського Союзу вирішено позитивно. При дотриманні світського характеру держави та освіти, відділення релігійних об'єднань від держави у державних та муніципальних загальноосвітніх школах Європи викладається релігійна освіта. Причому це є основою на законі практикою, яка реалізує право батьків для своїх дітей, а при досягненні визначеного законом віку і право самих дітей, на вибір отримання релігійної освіти.

Ми проаналізуємо питання організації релігійної освіти у країнах ЄС при дотриманні принципу світськості.

Треба сказати, що сьогодні не існує моделі організації релігійної освіти у загальноосвітніх закладах. На організацію релігійної освіти впливає національно-культурні, історичні, етнічні та соціальні особливості держави.

Конституційні норми та окремі положення законів про освіту деяких країн ЄС прямо регулюють питання доступу до релігійної освіти. По-перше, треба звернути увагу на Основні Закони держав конституційні норми яких прямо вказують на можливість отримання громадянином релігійної освіти.

Стаття 7 Конституції Німеччини закріплює, що "релігійне навчання є обов'язковим предметом у державних школах окрім не конфесійних шкіл", Конституція Бельгії закріплює за всіма учнями, які підлягають обов'язковій шкільній освіті, право на духовне та релігійне навчання за рахунок спільноти [6].

Конституція Нідерландів (стаття 23) наголошує, що вимоги до освіти, яке надається у державних освітніх закладах, встановлюється Актом парламенту з належним урахуванням релігійної приналежності та релігійних переконань кожного учня [7].

Частина 4 статті 53 Конституції Польщі закріплює: "релігія церкви та іншого віросповідного союзу з урегульованим правовим положенням може бути навчальним предметом у школі, при чому не може порушуватися свобода совісті та релігії інших осіб" [8].

Розвиток цих конституційних положень знаходить своє відображення у нормах законодавчих актів про освіту.

Конкретизація статті 24 Конституції Бельгії, де зазначено, що "... всі учні, які підлягають обов'язковій шкільній освіті, мають право на релігійне навчання за рахунок громади" знайшла своє продовження у Законі про шкільний договір 1959 року, у державних школах встановлений варіативний курс. Такий курс дозволяє обрати одну з наступних форм:

- релігійна освіта ("навчання релігійної моралі") у рамках однієї з шести визнаних релігій на початковому та середньому рівнях навчання;

- курс вивчення нерелігійної моралі.

Вибір однієї з вказаних форм є обов'язковим.

У Німеччині у кожній федеральній землі діє своя освітня програма, тому відповідальність за правове регулювання освіти покладається на земельне законодавство та власті федеральних земель.

Серед земельних конституцій найбільш яскраво права громадян на отримання релігійної освіти у відповідності зі своїм світоглядом та своїми цінностями відображені у Конституції Баварії 1946 року у статті 131 якої (цілі освіти) вказано: "школа повинна надавати не тільки знання та розвивати навички, але і формувати духовні якості та характер. Вищими цілями освіти є шанування Бога, повага релігійних переконань та людської гідності, виховання стриманості, відчуття відповідальності...". Стаття 135 Конституції Баварії закріплює, що державні загальноосвітні школи є загальнодоступними для всіх дітей шкільного віку. У цих школах навчають та виховують дітей на принципах християнської віри. Вирішення питання про присутність на уроках Закону Божого та про участь в церковних обрядах та святах залежить від волевиявлення тих, хто має право на виховання дитини, а по досягненню нею 18 річного віку – від волевиявлення учня. Для учнів, які не відвідують уроки Закону Божого, проводять заняття з питань загальноновизнаних основ моралі.

Положення статті 53 Конституції Польщі розкрито у Законах Республіки Польщі "Про освіту" та "Про свободу совісті та віро

сповідування". За цими законодавчими актами батькам надається можливість обрати курс релігійної освіти або з визнаних релігій або курсом нерелігійної моралі [9].

Але Конституції не всіх країн ЄС прямо закріплюють норми по урегулюванню права на релігійну освіту.

Конституція Фінляндії на відміну від Бельгії та Німеччини не закріплює положення по урегулюванню релігійної освіти. Але Закон про базову освіту Фінляндії прямо регулює питання релігійної освіти. Орган базової освіти повинен забезпечити релігійну освіту у відповідності до релігії більшості учнів. У цьому випадку релігійна освіта організовується відповідно до релігійної громади, до якої належать більшість учнів. Учні (три і більше), які належать до іншої релігійної громади, аніж більшість учнів, можуть отримувати релігійну освіту відповідно до їх власної релігії за проханням батьків. Учні, які не належать до будь-якої релігійної громади і не беруть участь у релігійній освіті повинні вивчати етику [10].

Конституція Естонії у статті 40 наголошує, що "...приналежність до церкви та релігійних общин вільна. Державної церкви немає" [11]. Цим положенням закріплюється світськість держави. Стаття 37 Основного Закону Естонії, яка регулює право на освіту, ніяким чином не визначає право на релігійну освіту, тому ми звертаємося до Закону про освіту Естонської Республіки стаття 4 якого визначає принципи організації системи освіти одним з яких є те, що вивчення та викладання релігії є добровільним [12].

Закон "Про освіту Литовської Республіки" визначає, що релігія є факультативною частиною морального виховання. Моральне виховання є частиною початкової, основної та середньої освіти. За проханням батьків вивчення релігії може бути введено для їх дітей у дошкільну освіту. Також може бути організована неформальна релігійна освіта та релігійна самоосвіта. У школі учень у віці 14 років має право обирати між релігійною освітою (визнаною традиційною релігійною громадою) або етику. До досягнення учнем 14 років цей вибір за нього роблять його батьки. Школи, які не можуть забезпечити релігійну освіту на прохання батьків, можуть бути створені недільні школи [13].

Конституція Болгарії у ч. 2 статті 13 закріплює, що релігійні заклади відокремлені від держави (світськість держави) [14], а стаття 5 Закону "Про освіту" наголошує, що освіта повинна бути світською, але поряд з цим у статті 30 цього ж Закону закріплено, що з погодженням Міністру національної освіти, релігійні заклади

по всій країні мають право відкривати духовні школи для дітей, які мають закінчену базову освіту [15].

Окрім зазначених країн релігійна освіта офіційно (визначено на конституційному та/або на законодавчому рівні) є частиною системи середньої освіти у Великобританії, Греції, Іспанії, Італії, Ірландії, Румунії). В усіх цих країнах надається можливість заміни курсу релігійної освіти на курс етики або нерелігійної моралі.

Проаналізувавши досвід деяких країн ЄС з питань організації та забезпечення релігійної освіти, ми можемо дійти висновку, що усі моделі релігійної освіти країн ЄС мають схожі риси:

- світський характер держави та освіти не є перешкодою для впровадження курсу релігійної освіти;
- організація релігійної освіти на етапі середньої освіти (іноді на етапі дошкільної освіти, значно рідше у вищій освіті);
- добровільність вибору (вивчення релігії своєї конфесії або курсу нерелігійної моралі);
- державне забезпечення організації та контроль за проведенням релігійної освіти у школах.

Закріплення права на отримання релігійної освіти є підтвердженням не тільки права кожного на освіту, але право кожного на вільний розвиток своєї особистості.

Таким чином світський характер освіти – це принцип організації та функціонування системи освіти, який передбачає свободу від втручання та впливу у сферу освіти з боку релігійних організацій, а також вільний вибір кожного на отримання релігійної освіти.

Література:

1. Скакун О. Ф. Теория государства и права / О. Ф. Скакун. – Харьков: Консум; Ун-т внутр. дел, 2000. – 704 с.
2. http://ru.wikipedia.org/wiki/светское_государство
3. http://ru.wikipedia.org/wiki/богословское_образование
4. Конституція Португалії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.uristys.ru
5. Протоиерей Стефан Хэдлі : Религиозное образование в европейских государственных школах // интернет-журнал Сретенского монастыря. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravoslavie.ru/jurnal/1214.htm>
6. Конституція Германії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.uristys.ru
7. Конституція Нідерландів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.uristys.ru

8. Конституція Польщі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.uristys.ru
9. Понкін І. В. Преподавание знаний о религии в светской школе: европейский опыт правового регулирования [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nravstvennost.info/library/news_detail.php?ID=2521
10. Basic Education Act of Finland issued 1998 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www/filen/laki/kaannokset/1998/en19980628.pdf>
11. Конституція Естонії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.uristys.ru
12. Об образовании: Закон Эстонской Республики от 23 марта 1992г. // ВЭР. – 1992. – № 12. – Ст. 192
13. Об образовании: Закон Литовской Республики от 25 июня 1991 г. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lithuanian.net/resource/reviews/seimas/seimas.htm>
14. Конституція Болгарії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.uristys.ru
15. National education act of republic of Bulgaria // State Gazette №. 86/18.10.1991.

Шеренговський Д. В., ЛНУ ім. І. Франка

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ МІЖНАРОДНОГО КОНФЛІКТУ В НАУЦІ ПРО МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ

В статье анализируются научные подходы к определению и пониманию международного конфликта в науке о международных отношениях. Рассмотрены классификации международных конфликтов зарубежных и отечественных ученых, основанные на критериях, составляющих основные характеристики международных конфликтов. Автор подробно освещает структуру международных конфликтов, осуществляющую системное восприятие конфликта и отражающую влияние системы международных отношений на формирование конфликтогенных факторов.

The article analyzes the scientific approaches to the definition and understanding of international conflict in the Theory of International Relations. The classification of foreign and national scientists of international conflicts, based on the criteria that constitute the main character-